

Brak, njegovi toksični obrasci i kako oni utječu na odnos roditelja i njihove djece

Paić, Paula

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:368760>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Paula Paić

**BRAK, NJEGOVI TOKSIČNI OBRASCI I
KAKO ONI UTJEČU NA ODNOS
RODITELJA I NJIHOVE DJECE**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

PAULA PAIĆ

**BRAK, NJEGOVI TOKSIČNI OBRASCI I
KAKO ONI UTJEČU NA ODNOS
RODITELJA I NJIHOVE DJECE**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Stipan Tadić

Sumentor: dr. sc. Petar Bilobrk

Zagreb, 2022.

Sažetak

U ovom završnom radu definiran je brak iz zakonske i sociopsihološke perspektive te su objašnjeni pojmovi kvalitete i zadovoljstva brakom uz čimbenike koji na njih utječu. Također, obzirom na utjecaj kulture na brak, opisane su vrednote bitne za brak u Republici Hrvatskoj. U središnjem su dijelu rada navedeni i objašnjeni najčešći uzroci bračnih konflikata te su opisani toksični obrasci koji se javljaju u brakovima. S obzirom na to da ljudi nerijetko ostaju u toksičnim brakovima zbog djece, istražen je i opisan utjecaj toksičnih obrazaca na razvoj i mentalno zdravlje djece te utjecaj toksičnih obrazaca na odnos djece i roditelja. U konačnici, istraženi su i opisani benefiti razvoda za djecu u odnosu na ostanak u lošem braku.

Ključne riječi: brak, toksični obrasci ponašanja, djeca, razvod braka

Abstract

In this final paper, marriage is defined from a legal and sociopsychological perspective, as well as the concepts of quality and satisfaction with marriage along with the factors that influence them. Also, considering the influence of culture on marriage, the values essential for marriage in the Republic of Croatia are described. In the central part of the paper, the most common causes of marital conflicts are listed and explained and toxic patterns that occur in marriages are described. Given that people often stay in toxic marriages because of their children, the impact of toxic patterns on the development and mental health of children as well as the impact of toxic patterns on the relationship between children and parents have been investigated and described. Ultimately, the benefits of divorce for children compared to staying in a bad marriage were investigated and described.

Key words: marriage, toxic behavioral patterns, children, divorce

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Brak	2
2.1. Pravni aspekti braka	2
2.2. Sociopsihološki aspekti braka	2
2.3. Kvaliteta braka i zadovoljstvo brakom	3
2.3.1. Bitne vrednote za brak u Republici Hrvatskoj	4
3. Toksični obrasci u braku	5
3.1. Uzroci bračnih konflikata	5
3.2. Vrste toksičnih obrazaca	7
3.3. Zašto ljudi ostaju u toksičnim brakovima?	8
4. Bračni problemi i djeca	9
4.1. Utjecaj toksičnih obrazaca na djecu	9
4.2. Razvod braka	11
5. Zaključak	13
Literatura	14

1. Uvod

Brak se može definirati kao „zajednički život muškarca i žene usklađen s civilnim (građanskim) i crkvenim zakonima i propisima“ (Anić, 2005). U Republici Hrvatskoj, brak je zakonom zaštićena institucija u kojoj su muškarac i žena ravnopravni članovi zajednice te imaju jednaka prava i dužnosti te bilo kakva diskriminacija i nasilje u braku nisu dopušteni (Obiteljski zakon NN 103/15 (NN 98/19)). Bračni su odnosi zajednički naziv za skup aktivnosti, stavova i interakcija među partnerima koji se odvijaju kontinuirano i mijenjaju se kroz vrijeme i u skladu s kontekstom (Obradović, Lukinac, Radman i Šiško, 1992).

Različiti čimbenici utječu na zadovoljstvo brakom i kvalitetu braka, no kao najbitniji se čimbenik nameće usklađenost očekivanja i stvarnosti te postojanje zdrave i asertivne komunikacije, a važan je i individualni i zajednički razvoj partnera uz međusobnu podršku i poštovanje (Lebow, 2005; Obradović i sur., 1992; Berk, 2008). Kada izostaje neki od opisanih elemenata, narušava se stabilnost i kvaliteta braka, a time i zadovoljstvo supružnika, pa se javljaju toksični obrasci komunikacije i ponašanja. Konkretno, partneri postaju emocionalno udaljeniji, komunikacija se smanjuje ili postaje destruktivna, a u nekim se slučajevima javlja i diskriminacija i nasilje među partnerima (Obradović i sur., 1992; Alberti i Emmons, 2017).

Bračnim partnerima koji imaju djecu temeljna je zadaća zaštititi njihovu dobrobit, što znači da je nužno izbjegavati toksične i destruktivne obrasce ponašanja u obiteljskom okruženju kako bi se djeca zaštitila od negativnih utjecaja koje takva ponašanja na njih mogu imati. Također, toksična ponašanja u braku i obitelji narušavaju dinamiku odnosa djece i roditelja, pri čemu se djeca emocionalno distanciraju od roditelja i za vlastite probleme i poteškoće rješenja pokušavaju pronaći što dalje od obiteljskog okruženja. Također, djeca koja su odrasla izložena neadekvatnoj komunikaciji i neprimjerenom emocionalnom angažmanu i sama kroz život razvijaju slične obrasce ponašanja i komunikacije (Čiček, 1995; Halilović 2019). U konačnici, u nemogućnosti pronalaska adekvatnog rješenja i napretka u lošem braku, dužnost je roditelja poduzeti sve korake kako bi očuvali kvalitetan odnos s djetetom i zaštitili njegovu dobrobit, pa se na samom kraju ovog završnog rada razmatraju benefiti razvoda za djecu u odnosu na loš i toksičan brak.

2. Brak

2.1. Pravni aspekti braka

U Republici Hrvatskoj, brak je institucija zaštićena i uređena zakonom. Naime, Obiteljski zakon (NN 103/15 (NN 98/19)), brak definira kao zakonom uređenu životnu zajednicu žene i muškarca koja se sklapa suglasnom izjavom žene i muškarca u građanskom ili vjerskom obliku. Nadalje, „žena i muškarac imaju međusobno jednaka prava i dužnosti u svim obiteljsko-pravnim odnosima, a posebno u odnosu na roditeljsku skrb“ (Obiteljski zakon NN 103/15 (NN 98/19)) iz čega proizlazi zabrana diskriminacije prema spolu i zabrana nasilja prema bračnom partneru. Također, zakonom je definirano i temeljno načelo obiteljskog života, a to je solidarnost. Dakle, svi članovi obitelji zakonski su obvezni uzajamno se poštovati i međusobno pomagati, a na prvo mjesto se u obiteljskim odnosima stavlja dobrobit djece pri čemu su roditelji primarno dužni skrbiti se o djetetu i ostvarivati osobne odnose s njim, osim u slučajevima kada je isto u suprotnosti s ostvarivanjem dobrobiti djeteta (Obiteljski zakon NN 103/15 (NN 98/19)). Iako se temeljna definicija braka u Republici Hrvatskoj odnosi na heteroseksualne parove, valja naglasiti kako je Zakonom Republike Hrvatske o životnom partnerstvu osoba istog spola definirano i istospolno partnerstvo koje predstavlja zajednicu obiteljskog života dviju osoba istog spola, a koja je sklopljena u skladu s odredbama Zakona pred nadležnim tijelima (Zakona Republike Hrvatske o životnom partnerstvu osoba istog spola NN 92/14).

2.2. Sociopsihološki aspekti braka

Uz općenitu definiciju braka kao suživota muškarca i žene uređenog građanskim i vjerskim propisima i zakonima (Anić, 2005), za razumijevanje različitih obrazaca ponašanja u braku potrebno je razumjeti i pojmove bračnih odnosa, kvalitete braka i zadovoljstva brakom. Naime, bračni odnosi nazivaju se još i bračnom dinamikom, a sadrže dimenziju kvalitete braka. Dimenzija kvalitete braka, nadalje, sadrži dimenzije adekvatnosti komunikacije, stupanj međusobne prilagodbe te stupanj integriranosti bračnih odnosa (Lewis i Spanier, 1979; prema Obradović i sur., 1992).

Bračni odnosi se mogu definirati kao skup aktivnosti i interakcija te stavova i percepcija partnera, a koji se odvijaju kontinuirano. S obzirom na sklonost ka kontinuiranom odvijanju, Obradović i sur. (1992) nazivaju ih i bračnim procesima te smatraju kako postoji skup

karakterističnih bračnih procesa. Primjerice, Obradović i sur. (1992) kao karakteristične bračne procese navode međusobne osjećaje ljubavi i poštovanja prema partneru uz percepciju recipročnih osjećaja te zajedničke ciljeve koji se odnose na odgoj djece te materijalne i profesionalne odluke i ciljeve. Nadalje, osjećaj ljubomore zbog partnera, planiranje zajedničkih aktivnosti i zajedničko donošenje svakodnevnih odluka, obavljanje i vrednovanje kućanskih poslova, uloge i obveze u braku i izvan njega te stavovi prema partnerovim aktivnostima izvan braka također se smatraju karakterističnim procesima. U konačnici, važni bračni procesi su percepcija utjecaja okoline na bračne procese, različiti oblici konflikata i međusobnog zlostavljanja, percepcija alkohola i ponašanja partnera pod utjecajem istog te seksualno ponašanje i zadovoljstvo seksualnim odnosima (Obradović i sur., 1992).

Valja istaknuti kako su brakovi i bračni odnosi svojevrsni interpersonalni sustavi koji se mogu promatrati kao male grupe te su kao takve utkane u društveni kontekst. Također, brakovi su, kao i bračni odnosi, dinamični te se mijenjaju i razvijaju kroz vrijeme i s obzirom na kontekst, pri čemu osobine supružnika utječu na obrasce ponašanja u braku te tijekom i intenzitet navedene dinamike. Psihološke osobine supružnika utječu na cjelokupno bračno okruženje i na napore koje supružnici ulažu kako bi brak održali uspješnim, pri čemu je najveći utjecaj na stil konflikata u braku i oblike komunikacije (Huston, Caughlin, Houts, Smith i George, 2001).

Pojam bračnog okruženja odnosi se na čimbenike koji utječu na kvalitetu braka i bračno zadovoljstvo. Neki od bitnih čimbenika su, primjerice, struktura obitelji, bračni odnosi roditelja i djetinjstvo bračnih partnera s naglaskom na oblike privrženosti u ranom djetinjstvu. Uz to, čimbenici koji imaju značajan utjecaj su i djeca u braku te prošireno bračno okruženje koje podrazumijeva ekonomski i životni stres (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

2.3. Kvaliteta braka i zadovoljstvo brakom

Bračno zadovoljstvo i kvalitetu braka konstrukti su koje je teško mjeriti s obzirom na izraženu subjektivnost u procjeni. Naime, samo supružnici mogu procjenjivati zadovoljstvo vlastitim brakom što dovodi do poteškoća u usporedbi i procjeni zadovoljstva različitih bračnih parova (Lebow, 2005).

Na bračno zadovoljstvo može utjecati niz čimbenika koji se općenito mogu podijeliti na unutarnje i vanjske. Unutarnji se čimbenici pritom odnose na emocionalne i ponašajne karakteristike te odluke i ciljeve supružnika, dok se vanjski čimbenici odnose na kulturalne,

ekonomske, religijske i druge čimbenike koji mogu izravno ili neizravno utjecati na bračno okruženje (Pinsof i Lebow, 2005; Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Ženama je za zadovoljstvo brakom iznimno bitna identifikacija s partnerom i zajedništvo, posebice zajedništvo pri određivanju ciljeva i donošenju odluka. S druge strane, kod muškaraca je često izražena individualnost te imaju potrebu za dominacijom i emotivnom nezavisnosti. Također, valja naglasiti da je i kod muškaraca i kod žena izražen konflikt između obaveza unutar obitelji te obaveza izvan obiteljskog okruženja (Obradović i sur., 1992).

Kvalitetnim i uspješnim brakom smatra se brak u kojem postoji sklad između realnosti i očekivanja supružnika te u kojem postoji zdrava i asertivna komunikacija (Lebow, 2005; Alberti i Emmons, 2017). Također, bitan je individualni razvoj partnera koji podrazumijeva svakodnevno učenje i rad na sebi te uzajamni rad i razvoj na bitnim aspektima, kao što su suočavanje s izazovima i roditeljske i odgojne vještine te, u konačnici, obostrano ulaganje u obiteljske odnose i bračno okruženje (Obradović i sur., 1992; Berk, 2008). U suprotnom, kada izostaje usmjerenost na zajednicu i uzajamnost, tada se javlja sebičnost i individualnost, što dovodi do smanjene kvalitete braka i nezadovoljstva bračnim životom, a što, nadalje, potiče razvoj toksičnih obrazaca ponašanja i potencijalno dovodi do obiteljskog raskola i razvoda (Obradović, 1992; Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

2.3.1. Bitne vrednote za brak u Republici Hrvatskoj

Na stavove prema braku i subjektivno bračno zadovoljstvo utječe niz čimbenika, među kojima se ističe i utjecaj kulture. S obzirom na društvene norme i običaje u određenoj kulturi, pojedinac formira vlastita vjerovanja, pa se tako vrednovanje braka i bračnog okruženja može značajno razlikovati između različitih kultura.

Baloban i Črpić (2000) ukazuju na to kako Hrvati važnim za uspjeh braka smatraju međusobno poštivanje i uvažavanje, vjernost, razumijevanje i toleranciju, spremnost na razgovor o bračnim problemima te imanje djece. S druge strane, manje važnim čimbenicima smatraju slaganje u politici te isto socijalno i nacionalno podrijetlo. Nadalje, u usporedbi s vrijednostima u ostatku Europe, u Republici Hrvatskoj vidi se blagi porast vrednota vezanih uz ljubav i osobnu vezu supružnika. Iako su to u suštini pozitivno vrednovani čimbenici, valja naglasiti kako postoji i negativna strana uzrokovana time što društvo općenito nije naklonjeno

navedenim vrednotama, pa posljedično može doći do frustracija u bračnom okruženju (Baloban i Črpić, 2000).

3. Toksični obrasci u braku

Nerijetko se u brakovima događa da u kvalitetu braka i dobrobit obitelji ulaže samo jedan partner ili, u nekim slučajevima, ni jedan ni drugi bračni partner – takav se brak smatra disfunkcionalnim te ga prate toksični oblici ponašanja i komunikacije.

3.1. Uzroci bračnih konflikata

Obradović i sur. (1992) istraživanjem su opisali faktore koji nepovoljno utječu na bračno okruženje i toksične obrasce ponašanja, mišljenja i komunikacije supružnika koji iz takvog okruženja proizlaze.

Jedan od učestalih uzroka bračnih neslaganja jest konzumacija alkohola, najčešće od strane muža – prekomjerna konzumacija alkohola i općenito sredstava ovisnosti dovodi do zanemarivanja obiteljskih i bračnih dužnosti, uslijed čega se javljaju konflikti, nesuglasice, a nerijetko i različiti oblici zlostavljanja čime je narušena stabilnost braka, odgoj djece i cijelo obiteljsko okruženje.

Sljedeći važan faktor je utjecaj okoline koji je izraženiji u kulturama u kojima se njeguje tradicionalan način života, pri čemu se šira obitelj, najčešće roditelji bračnih partnera, imaju sklonost izravno ili neizravno uključivati u različite sfere organizacije života supružnika te odgoj djece. Zbog različitih ekonomskih faktora, supružnici su nerijetko prisiljeni tražiti pomoć vlastitih roditelja, pa su roditelji izravno uključeni u bračni život. Takva dinamika može lako dovesti do konflikata i nesuglasica među partnerima zbog toga što nastoje balansirati između zadovoljstva vlastitih roditelja, djece i bračnog partnera što je, nadalje, zbog različitih interesa i sukoba međugeneracijskih stavova teško izvedivo (Obradović i sur., 1992; Berk, 2008).

U urbanim sredinama i suvremenom društvu u kojem žena ima podjednake poslovne obaveze kao i muškarac, nerijetko dolazi do konflikta između bračnih uloga supruge i aktivnosti koje obavlja izvan kućanstva. Konflikt između obiteljske i poslovne uloge važan je faktor koji smanjuje kohezivnost obitelji i nerijetko je uzrok pojave toksičnih obrazaca uslijed

pomanjkanja komunikacije među partnerima zbog nemogućnosti provođenja dovoljno zajedničkog vremena i aktivnosti. Bračni partner se, u tom slučaju, može osjećati zanemarenim te može doći do neslaganja oko prioriteta te posljedično dolazi do pojave negativnih obrazaca komunikacije, provođenja vremena izvan obitelji te raskola u donošenju odluka i postavljanju životnih ciljeva. Takvi su obrasci uglavnom praćeni nesuglasicama i konfliktima te smanjenjem privrženosti i smanjenjem emocionalnog angažmana (Obradović i sur., 1992).

Jedan od faktora koji može dovesti do bračnog nezadovoljstva jest podjela bračnih dužnosti i kućanskih poslova između žene i muškarca. Do konflikata najčešće dolazi uslijed razilaženja u stavovima pri čemu jedan supružnik smatra da je drugi partner dužan obavljati više poslova – posljedično dolazi do frustracije drugog partnera što nadalje utječe na komunikaciju i cjelokupan odnos supružnika.

Nadalje, jedan od čestih uzroka bračnih nesuglasica jest sudjelovanje u donošenju odluka. Problem se javlja u brakovima u kojima jedan partner teži ka ravnopravnosti u donošenju odluka, dok je drugi partner dominantniji i inzistira na samostalnom donošenju odluka. Posljedično dugogodišnjoj tradicionalnoj podjeli uloga, najčešće je dominantan partner muškarac što dovodi do frustracije kod oba partnera – kod muškarca se javlja frustracija zbog potrebe za dominacijom, dok se kod žena frustracija javlja zbog težnje ka zajedništvu u braku i potrebe za ravnopravnošću. Takav nesklad u stavovima u kombinaciji s pojavom negativnih emocija dovodi do učestalih konflikata i emocionalnog distanciranja partnera.

U konačnici, bračna nevjera jedan je od najkompleksnijih čimbenika koji utječe na bračno nezadovoljstvo i, kao i konzumacija sredstava ovisnosti, dovodi do težih raskola unutar obitelji. Bračna nevjera i izvanbračni seksualni odnosi su prediktor za pojavu učestalih i intenzivnih konflikata koji nerijetko uključuju verbalno i fizičko nasilje. Međutim, valja naglasiti da je navedeno zbog delikatnosti teme izrazito teško istražiti zbog moguće neiskrenosti ispitanika tijekom istraživanja (Obradović i sur., 1992; Huston i sur., 2001; Berk, 2008).

Brojni drugi negativni događaji mogu utjecati na bračnu stabilnost i dovesti do bračnog neuspjeha, međutim, Huston i sur. (2001) proveli su istraživanje kojim su pokazali kako nepovoljni događaji u bračnom okruženju tijekom ranih faza braka tek u maloj mjeri dovode do bračnog neuspjeha. Primjerice, utvrđeno je kako se zadovoljstvo brakom smanjuje nakon rođenja djeteta (Cowan i sur., 1989; prema Obradović i sur., 1992), a istraživanja pokazuju i

kako postoji povezanost bračnog statusa te kvalitete i zadovoljstva bračnim odnosima sa zdravstvenim stanjem pojedinca (Cox i sur., 1989; prema Obradović i sur., 1992).

Međutim, značajno bitnijim prediktorima bračnog neuspjeha pokazali su se čimbenici povezani s razočarenjem, primjerice, smanjenje ljubavi i otvorene privrženosti, smanjenje razumijevanja za osjetljivost partnera te povećanje ambivalencije (Huston i sur., 2001). Dakle, unatoč postojanju utjecaja vanjskih čimbenika na kvalitetu braka i zadovoljstvo istim, značajno je veći utjecaj interpersonalnih čimbenika i ponašanja unutar bračnog okruženja.

3.2. Vrste toksičnih obrazaca

Toksični obrasci, u ovom kontekstu, naziv su za sve oblike ponašanja, mišljenja i komunikacije koji narušavaju bračnu stabilnost i koji su suprotni zdravim i prikladnim odnosima u bračnom i obiteljskom okruženju. Konkretno, toksični obrasci najčešće su plod prekomjerne sebičnosti i težnje ka zadovoljenjem vlastitih potreba, a najčešće uključuju destruktivnu komunikaciju, manipulaciju, ljubomoru i zavist te pretjeranu kritičnost prema vlastitoj okolini. Također, „toksične osobe“ su sklone izazivati konstantne svađe i konflikte, a nerijetko pribjegavaju i različitim oblicima verbalnog, psihičkog, a u nekim situacijama i fizičkog zlostavljanja (Forth i sur., 2021).

S obzirom na to da istraživanja ukazuju na negativnu povezanost između kvalitete braka i učestalosti i intenziteta konflikata u braku, jasno je da je kvaliteta braka u kojem su prisutni toksični obrasci značajno niža u odnosu na brakove u kojima isti izostaju (Hoge i sur., 1989; prema Obradović i sur., 1992).

Ono što je bitno naglasiti jest da toksični obrasci mogu biti rezultat višestrukih čimbenika. Primjerice, postoje pojedinci koji imaju prirodnu sklonost zbog vlastitih psiholoških osobina pribjegavati takvim oblicima ponašanja te isto može biti rezultat nedovoljno razvijene komunikacije, prenaglašenog individualizma ili različitih psihijatrijskih poremećaja (npr. poremećaji ličnosti) (Forth i sur., 2021).

Nadalje, toksična se ponašanja ponekad razvijaju kao odgovor partnera na kontinuirano toksično i neprimjereno ponašanje drugog partnera. Također, učestali i svakodnevni konflikti najčešće su povezani s destruktivnim oblicima komunikacije – uslijed pojave bračnih nesuglasica i međusobnih problema koje supružnici ne uspijevaju riješiti kroz dulji vremenski

period, javljaju se pasivni i agresivni oblici komunikacije koji dugoročno dovode do intenzivnijih i češćih konflikata, smanjenja komunikacije između partnera te, posljedično, i smanjenja emocionalnog angažmana, a moguće i pojave toksičnih obrazaca koji ranije nisu bili prisutni (Obradović i sur., 1992; Huston i sur., 2001; Berk, 2008; Alberti i Emmons, 2017).

3.3. Zašto ljudi ostaju u toksičnim brakovima?

Dakle, unatoč destruktivnoj komunikaciji, svakodnevnim nesuglasticama, manipulaciji i nasilju, bračni partneri ipak odlučuju ostati u braku i zadržavaju iste negativne navike i obrasce ponašanja. Sukladno tome, nameće se pitanje zašto pojedinci ostaju u toksičnim brakovima i iznova proživljavaju konflikte koji negativno utječu na njihovo mentalno zdravlje i emocionalni razvoj?

Dosadašnja istraživanja nude nekoliko odgovora na to pitanje. Primjerice, parovi koji zbog vlastitih stavova brak smatraju neprekidnim cjeloživotnim partnerstvom, nisu skloni razmatrati razvod kao opciju čak ni kada u braku trpe različite oblike nasilja i nepoštovanja. Također, parovi koji imaju jaka vjerska uvjerenja ili su ekonomski ovisni o drugom partneru, imaju zajedničku imovinu i sl., skloni su ostati u nesretnom braku radije nego potražiti druge alternative (Heaton i Albrecht, 1991; Larson i Goltz, 1989; Martin i Bumpass, 1989; South i Spitze, 1986; White i Booth, 1991; prema Previti i Amato, 2003).

Nadalje, čest razlog ostanka u toksičnom braku jest nedostatak alternative koju pojedinac smatra zadovoljavajućom. Naime, nekim ljudima je neprihvatljivo ostati sam nakon razvoda braka, pronalaziti novo mjesto za život i, općenito, izaći iz vlastite zone ugone, stoga im se kao logičnije rješenje nameće ostati u braku jer, iako nesretan, brak im se čini kao više zadovoljavajuća opcija za budućnost (Previti i Amato, 2003).

U konačnici, najčešćim se razlogom ostanka u braku pokazuje težnja ka dobrobiti za sigurnost i sreću djece. Konkretno, kada je pojedinac nezadovoljan i nesretan u toksičnom braku, a nijedna prethodno navedena prepreka mu ne stoji na putu, najčešće razmišlja o razvodu braka. Međutim, velik broj ljudi smatra da djeca ne mogu zdravo i sigurno odrastati odvojena od jednog roditelja te smatraju da ostaju u braku za dobrobit djece u nadi da će upravo djeca biti ta koja će doprinijeti ponovnoj stabilizaciji njihova braka (Levinger, 1965; prema Previti i Amato, 2003).

4. Bračni problemi i djeca

Temeljna zadaća bračnih partnera koji imaju djecu jest zaštititi njihovu dobrobit. Sukladno tome, kako bi se zaista i ostvarila dobrobit djece i kako bi im se osigurala sigurna i zdrava okolina, bitno je da se bračni partneri međusobno poštuju i prihvaćaju te se prilagođavaju jedno drugom konstantno se trudeći i ulažući u svoj brak.

Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, velik je broj nesretnih brakova u kojima roditelji odlučuju ostati upravo za dobrobit vlastite djece, a nauštrb vlastite sreće. Također, kada ostaju u takvim brakovima, roditelji se nadaju kako će djeca imati doprinos u ponovnoj stabilizaciji braka i smatraju kako će tako djeci pružiti sigurnije odrastanje nego u slučaju razvoda (Levinger, 1965; prema Previti i Amato, 2003).

U nastavku su opisani načini na koje toksična ponašanja i nezdrav odnos roditelja utječu izravno na djecu i njihovo ponašanje i mišljenje te kako utječu na odnos između roditelja i djece.

4.1. Utjecaj toksičnih obrazaca na djecu

Djeca uče po modelu i sklona su prema ponašanju roditelja zaključivati o tome kako u određenim situacijama treba postupiti, stoga ostajanje u nesretnom braku ispunjenom toksičnim obrascima ponašanja, djeci uglavnom donosi višestruku štetu – uz svakodnevne emocionalne traume uzrokovane neprijateljskim ponašanjem, a u nekim slučajevima i zlostavljanjem, djeci se šalje poruka kako je prihvatljivo ostati u nezadovoljavajućim odnosima što, nadalje, može nepovoljno utjecati na njihove prijateljske i romantične odnose u adolescentskoj i odrasloj dobi.

Stabilan dom i zdravi odnosi među roditeljima, kao i zdravi odnosi roditelja prema djetetu, zaštitni su faktori koji pozitivno mogu utjecati na razvoj i ponašanja kroz život te su nužni za opću dobrobit djeteta, dok su toksični obiteljski odnosi povezani s većim stopama prekida školovanja kod djece, kao i vanbračnih trudnoća, adolescentskih brakova i prekida brakova kasnije u životu. Također, toksični su odnosi rizičan faktor za smanjenje zadovoljstva životom kod djece koje ostaje smanjeno i kroz adolescentsku i odraslu dob (Heubusch, 1998; prema Halilović 2019).

Također, dijete okruženo negativnim načinima komunikacije i ponašanja je pod konstantnim stresom, što može dovesti do povećane podložnosti fizičkim bolestima, kao i podložnosti različitim psihičkim bolestima s naglaskom na veliku vjerojatnost razvoja depresije (Seligman, 1996; prema Halilović, 2019).

Nadalje, toksični obrasci i nestabilnost u bračnom odnosu imaju snažan utjecaj na djetetovu sliku o sebi. Bračni odnosi u kojima prevladavaju negativni oblici komunikacije i u kojima izostaje ljubavi i topline najčešće utječu na cjelokupnu obiteljsku atmosferu – u nedostatku ljubavi i osjećaja sigurnosti u obiteljskom okruženju, kod djece posljedično dolazi do nedostatka samopouzdanja, smanjenog samopoštovanja i narušene slike o sebi. Također, djeca koja odrastaju s roditeljima u čijoj je međusobnoj komunikaciji prisutna agresija, uvrede ili se komunikacija u potpunosti izbjegava i sami smanjuju komunikaciju s roditeljima i distanciraju se od njih, pa posljedično često imaju poteškoće u razvoju vlastite komunikacije i socijalnoj prilagodbi (Hurlock, 1949; prema Čiček, 1995; Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Toksični obrasci prisutni u komunikaciji prožeti su nesuglasticama i iskazima mržnje, što u odnosu djece s roditeljima dovodi do osjećaja isključenosti i otuđenosti, a posljedično i do smanjenja međusobne brige roditelja i djece te povjerenja roditeljima. Djeca su u takvom obiteljskom okruženju sklona tražiti rješenja vlastitih problema izvan obitelji, obzirom da u obiteljskom okruženju nedostaje pozitivne međusobne stimulacije, što posljedično može dovesti do problematičnih ponašanja (primjerice, zlouporaba sredstava ovisnosti), posebice kod djece u kasnijem djetinjstvu i adolescenciji (Čiček, 1995; Berk, 2008).

S druge strane, u bračnom okruženju u kojem vlada isključivo površna komunikacija te nema interesa za potrebe i svakodnevicu bračnog partnera, s vremenom dolazi i do pomanjkanja komunikacije između roditelja i djece, pa i djeca i roditelji vlastite poteškoće i brige s vremenom krenu rješavati izvan obiteljskog okruženja. Dakle, iako nema negativnih oblika komunikacije i nesuglasica, okruženje u kojem je komunikacija među supružnicima površna, posljedično dovodi do manjka emocionalnog angažmana te otuđenja djeteta od roditelja (Čiček, 1995).

Nisko zadovoljstvo brakom povezano je s niskim općim zadovoljstvom životom, pa uslijed negativnih emocija uzrokovanih nezadovoljstvom, takvi roditelji mogu vlastitu djecu doživljavati kao prezahtjevnu i u odnosu s djecom je prisutna ljutnja, iziritiranost i netrpeljivost prema djetetu te roditelji nisu skloni provoditi puno vremena s djecom. U takvim

odnosima roditelj percipira dijete kao nepoželjno te smatra da dijete ne udovoljava njegovim očekivanjima, dok dijete zbog zamjerki, prigovaranja i negativnih obrazaca komunikacije počinje sve više izbjegavati roditelje, često se javljaju burne emocionalne reakcije i česte promjene raspoloženja, a djeca su sklona i imati poteškoće u učenju (Čiček, 1995; Berk, 2008).

Obiteljsko nasilje, kao najteži oblik destruktivnog i toksičnog ponašanja od strane roditelja, na djecu ima snažan negativan utjecaj. Što se tiče utjecaja na odnos roditelja i djece, fizičko i verbalno nasilje dovodi do pojave straha kod djece te izbjegavanja komunikacije i prisutnosti roditelja zbog mogućih posljedica. Sam život u nasilnom okruženju traumatičan je za djecu i, uz povlačenje i emocionalno distanciranje od roditelja, djeca se dodatno izlažu riziku da kasnije i sami budu ili žrtve nasilja ili nerijetko i zlostavljači – naime, zbog suživota s nasilnim roditeljem, djeca razvijaju percepciju nasilnog okruženja kao prihvatljive obiteljske dinamike, pa fizičko i emocionalno zlostavljanje postaje dio odraslog života djece koja su tome bila izložena kroz djetinjstvo (Halilović, 2015; prema Jambrešić, 2016).

4.2. Razvod braka

Ako postoje obostrani osjećaji i međusobna ljubav partnera, prirodno je da se pokušaju ispraviti negativni obrasci i da se djeluje s ciljem očuvanja braka. Kada isto nije moguće i kada ne postoji interes među partnerima, tada se nameće pitanje razvoda, a uz pitanje razvoda nameće se i pitanje kako će isti utjecati na psihološku dobrobit djece. Prije donošenja takve odluke, važno je staviti djecu kao prioritet i težiti ka popravku odnosa, no kada isto nije moguće i kada među partnerima izostaje ljubav i interes, tada je razvod bolja i sigurnija opcija za dobrobit djece (Halilović, 2019).

Istraživanja ukazuju na to da djeca čiji su se roditelji razveli mogu imati poteškoće u prilagodbi i narušeno mentalno zdravlje te posljedice u osobnom razvoju i društvenim odnosima. Međutim, daljnjim istraživanjem ove problematike pokazano je da takvi problemi nisu posljedice samog razvoda, već najčešće destruktivne komunikacije i nasilnog ponašanja roditelja koje u nekim slučajevima traje i godinama prije samog razvoda (Gable, Belsky i Crnic, 1992; Kelly, 2000).

Kada postoji zdrava komunikacija i kada je cilj roditelja dobrobit djeteta, tada se tijekom razvoda roditelji primarno fokusiraju na to kako djetetu olakšati prolazak kroz iskustvo

razvoda roditelja uz što manje posljedice. Neke od prednosti razvoda braka odnose se upravo na sreću roditelja – sretan roditelj može djetetu pružiti puno više od potištenog, frustriranog i nesretnog roditelja, kakvi roditelji u lošim brakovima najčešće i jesu. Kada roditelji osiguraju vlastiti mir, tada i djetetu mogu pružiti mir i sreću. Također, napuštanjem toksičnog i nezdravog odnosa djeci se ukazuje na važnost rada na vlastitoj sreći i na važnost kompromisa, pod uvjetom da se roditelji nakon razvoda međusobno poštuju i uvažavaju te da ne izlažu djecu konfliktima i nesuglasticama ako iste postoje. Dakle, iako potencijalno traumatično iskustvo, uz pozitivan pristup razvod može biti dobar primjer djetetu kako postupiti u odnosima i situacijama koje su loše za njega. U konačnici, kada dijete ima priliku boraviti kod oba roditelja, tada dobiva dva stabilna doma u kojima nakon nekog vremena s roditeljima može izgrađivati kvalitetan i zdrav odnos, u usporedbi s jednim domom u kojem vladaju negativne emocije, destruktivni oblici komunikacije i u kojem dolazi do zanemarivanja djetetovih potreba uslijed eskalacije bračnih nesuglasica, kao što je to redovito slučaj u lošim brakovima (Halilović, 2019).

5. Zaključak

Bračni problemi, konflikti i nesuglasice umjerene učestalosti su sastavni dio svakog braka. Međutim, kada konflikte odlikuje destruktivna komunikacija, manipulacija i nasilje, tada govorimo o toksičnim brakovima koji su frustrirajući za oba partnera i vremenom iscrpljuju i dovode do konflikata sve većih razmjera. Takvi odnosi u braku utječu ne samo na bračne partnere, već na cijelo obiteljsko okruženje. Iako pojedinci koji su nesretni u braku često ne razmatraju opciju razvoda radi dobrobiti djece, istraživanja su pokazala da djeca roditelja koji su u toksičnom braku proživljavaju veću traumu nego djeca čiji su se roditelji razveli u miru i uz međusobno poštovanje. Kako djeca uče po modelu, tako ostankom u nesretnom braku roditelji djeci pričinjaju višestruku štetu – uz to što djeca svakodnevno proživljavaju stres zbog konflikata roditelja, ujedno im roditelji i pokazuju kako je u redu ostati u toksičnom odnosu i biti nesretan što uvelike formira njihove stavove za budućnost. Također, takvi roditelji negativno utječu na razvoj djetetove komunikacije i emocionalni razvoj. Dakle, iako je zdrava obiteljska sredina ključna za djetetov razvoj i sretno djetinjstvo, roditelji su dužni dobro razmotriti je li obiteljska sredina u kojoj dijete odrasta dovoljno zdrava i pozitivno stimulirajuća i je li za dobrobit djece bolji dobar razvod ili ostanak u lošem braku.

Literatura

- Alberti, R. i Emmons, M. (2017). *Your perfect right: Assertiveness and equality in your life and relationships*. New Harbinger Publications.
- Anić, V. (2005). *Veliki rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Baloban, J. i Črpić, G. (2000). Bitne vrednote za uspješan brak u Hrvatskoj. *Bogoslovska smotra*, 70 (2), 313-341.
- Berk, L.E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Čiček, K. (1995). Uloga obitelji u samopoimanju adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 2(1), 27-40.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing tehnička knjiga.
- Forth, A., Sezlik, S., Lee, S., Ritchie, M., Logan, J. i Ellingwood, H. (2021). Toxic relationships: The experiences and effects of psychopathy in romantic relationships. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 0306624X211049187.
- Gable, S., Belsky, J. i Crnic, K. (1992). Marriage, parenting, and child development: Progress and prospects. *Journal of Family psychology*, 5(3-4), 276.
- Halilović, A. (2019). *Prilagodba djece i adolescenata na razvod braka*. Završni magistarski rad. Sarajevo: Filozofski fakultet.
- Huston, T.L., Caughlin, J.P., Houts, R.M., Smith, S.E. i George, L.J. (2001). The connubial crucible: Newlywed years as predictors of marital deligh, distress, and divorce. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(2), 237-252.
- Jambrešić, I. (2016). *Nasilje u romantičnim odnosima*. Završni rad. Osijek: Filozofski fakultet
- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(8), 963-973.

Lebow, W. M. P. J. (2005). *Family psychology: The art of the science*. Oxford University Press.

Obiteljski zakon. *Narodne novine*. br. 103/15, 98/19.

Obradović, J., Lukinac, D., Radman, O. i Šiško, Z. (1992). Bračni odnosi i stabilnost braka. *Revija za sociologiju*, 23(3-4), 147-169.

Previti, D. i Amato, P. R. (2003). Why stay married? Rewards, barriers, and marital stability. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 561-573.

Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola. *Narodne Novine*. br. 92/14.